

آموزش سواد مالی
برای کودکان

www.ketab.ir

مریم معصومی

انتشارات بورس وابسته به شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس
دفتر: تهران، خیابان حافظ، نرسیده به جمهوری، پست ازهری، شماره ۱۰
تلفن: ۶۴۰۸۴۰۰۰
نمایشگاه و فروشگاه: تهران، میدان ونک، خیابان ملاصدرا، شماره ۲۵
تلفن: ۶۴۰۸۴۹۲۶
تارنمای انتشارات: www.boursepub.ir
رایانامه: info@boursepub.ir

آموزش سواد مالی برای کودکان

■ تألیف و ترجمه: مریم معصومی

■ ناشر: انتشارات بورس وابسته به شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس

■ طراح جلد و صفحه‌آرا: علی جماعت‌لو

■ چاپ دوم: ۱۴۰۱

■ قیمت: ۶۵,۰۰۰ تومان

■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

■ شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۶۸-۵۶-۳

■ لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپ و نشر خروج

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است

سرشناسه: معصومی، مریم، ۱۳۵۷-

عنوان و نام پدیدآور: آموزش سواد مالی برای کودکان / مریم معصومی.

مشخصات نشر: تهران: شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس، انتشارات بورس، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: د، ۱۳۴ص: جدول، ۱۴×۵/۲۱/۱۴س.م.

شابک: 978-622-6868-56-3

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: ۱. کودکان -- امور مالی شخصی / Children -- Finance, Personal

۲. سواد مالی / Financial literacy

۳. کودکان -- راهنمای مهارت‌های زندگی / Children -- Life skills guides

رده‌بندی کنگره: HG1۷۹

رده‌بندی دیویی: ۳۲۲/۰۳۴

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۲۳۳۸۰

وضعیت رکورد: فیا

فهرست مطالب

- ۹..... فصل اول: آموزش مفاهیم مالی
- ۱۰..... سواد مالی چیست؟
- ۱۰..... آموزش مدیریت مالی و نقش والدین
- ۱۱..... از چه سنی باید مفاهیم مالی را به فرزند آموزش داد؟
- ۱۱..... چگونه مفاهیم مالی را به فرزندان آموزش دهیم؟
- ۱۴..... برنامه‌ریزی مالی شخصی چیست؟
- ۱۵..... درباره مباحث مالی هر چند وقت یک‌بار باید با فرزندان صحبت کرد؟
- ۱۷..... از چه مفاهیمی برای آموزش باید آغاز کرد؟
- ۱۹..... مفهوم مبادله کالا به کالا
- ۲۱..... مشکلات مبادله کالا به کالا
- ۲۳..... فصل دوم: پول و تاریخچه آن
- ۲۴..... تعریف پول و تاریخچه آن
- ۲۹..... فصل سوم: مراحل سنی آموزش مدیریت پول
- ۳۰..... آموزش مدیریت پول در هر رده سنی
- ۳۷..... فصل چهارم: منابع کمیاب هستند

- ۳۸.....تعریف منابع
- ۳۸.....محدود بودن منابع و انتخاب
- ۳۸.....هزینه فرصت
- ۴۰.....نیاز و خواسته
- ۴۳.....خواسته در مقابل نیاز
- ۴۴.....تشخیص خواسته‌ها در مقابل نیازها
- ۴۵.....خرید وسایل مورد نیاز مدرسه
- ۴۶.....خرید در سوپرمارکت
- ۴۹.....چه چیزی خواسته و نیاز ما را مشخص می‌کند؟
- ۴۹.....تبدیل خواسته به هدف
- ۵۰.....چرا باید هدف‌گذاری کرد؟
- ۵۵.....فصل پنجم: پول توجیبی**
- ۵۶.....پول توجیبی و نحوه پرداخت آن
- ۵۶.....از چه سنی باید دادن پول توجیبی به کودکان را آغاز کرد؟
- ۵۷.....مزایا و معایب پرداخت پول توجیبی
- ۵۸.....چه مقدار پول به کودکان بدهیم؟
- ۵۸.....کمک‌خرج چیست؟
- ۵۹.....پول توجیبی و نحوه استفاده از آن
- ۶۳.....تهیه قلک برای کودکان
- ۶۴.....ساخت قلک‌ها
- ۶۵.....چه مقدار پول در هر قلک ذخیره شود؟
- ۶۶.....چه مقدار پول توجیبی برای کودکان مناسب است؟
- ۶۷.....در برابر پرداخت پول توجیبی چه انتظاری از فرزند خود داشته باشید؟
- ۶۸.....بازنگری پول توجیبی
- ۶۹.....خود را کنترل کنید

۷۱	فصل ششم: درآمد
۷۲	کودکان چگونه می‌توانند درآمد کسب کنند؟
۷۲	کار کردن برای کسب درآمد
۷۴	پرداخت دستمزد عادلانه
۷۶	چگونه می‌توان درآمد را افزایش داد؟
۷۹	فصل هفتم: پس‌انداز
۸۰	پس‌انداز
۸۰	پس‌انداز، عادت همیشگی
۸۱	چشم‌پوشی از پول
۸۱	کودکان را به پس‌انداز کردن تشویق کنید
۸۲	پس‌انداز هماهنگ
۸۲	اگر کودکی نتواند پس‌انداز کند
۸۳	اگر کودکی خرج نمی‌کند
۸۵	فصل هشتم: خرج کردن پول
۸۶	نحوه خرج کردن پول
۸۷	مصرف‌کننده آگاه
۸۷	جلوگیری از خرید در لحظه
۸۸	اثر تبلیغات بر خرید
۹۰	دلایل هر فرد برای خرید
۹۲	پیگیری مخارج
۹۳	فصل نهم: ارزش
۹۴	ارزش نسبی
۹۵	مفهوم ارزش
۹۹	فصل دهم: بودجه‌بندی
۱۰۰	بودجه‌بندی

- تحلیل هزینه..... ۱۰۲
- فصل یازدهم: سرمایه گذاری..... ۱۰۵**
- تورم چیست؟..... ۱۰۶
- چگونه تورم بر ارزش پول اثر می گذارد؟..... ۱۰۶
- اثر تورم بر درآمد..... ۱۰۷
- اثر تورم بر پس انداز..... ۱۰۷
- سرمایه گذاری..... ۱۰۸
- بانک..... ۱۰۹
- انواع حساب های بانکی..... ۱۱۰
- حساب های بانکی چگونه کار می کنند؟..... ۱۱۱
- روش های مختلف برداشت و انتقال پول..... ۱۱۲
- صورت حساب بانکی..... ۱۱۲
- چک..... ۱۱۳
- خرید سهام..... ۱۱۴
- سرمایه گذاری در یک کسب و کار..... ۱۱۶
- ریسک و پاداش..... ۱۱۶
- فصل دوازدهم: مالیات و تأمین مالی..... ۱۲۱**
- مالیات چیست؟..... ۱۲۲
- انواع مالیات..... ۱۲۲
- وام..... ۱۲۳
- وام ها چگونه کار می کنند؟..... ۱۲۴
- بهره وام..... ۱۲۴
- وام ضامن دار و بدون ضامن..... ۱۲۳
- تصمیم گیری جهت استفاده از وام..... ۱۲۶

سخن ناشر

«طولانی‌ترین راه‌ها با نخستین گام‌ها آغاز می‌شوند»؛ گرچه این سخن درست است، اما در تولید محتوای علمی و انتقال دانش، کسی نخستین گام‌ها را به خاطر ندارد و همچنین در این راه به درستی نمی‌توان از نقطه آغاز سفر سخن گفت و خط سیر و منزلگاه‌های آن را با نشانه‌هایی معین نمایان ساخت. براین اساس، در حال حاضر نکته شایان توجه یافتن راهکارها و کنشگرانی است که با تولید، نشر و انتقال یافته‌ها و تجربیات افراد صاحب‌نظر، گامی هرچند کوچک، در راستای گسترش و به اشتراک گذاشتن دانش و آگاهی در قالب یک محصول فرهنگی دارند.

با گسترش بازارهای مالی و با توجه به نیاز روزافزون طیف وسیعی از دانشجویان و پژوهشگران رشته‌های مختلف از جمله علم اقتصاد، مدیران، مشاوران سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاران و نیز علاقمندان به موضوعات بازار سرمایه و همچنین فراگیر شدن این بازار در میان آحاد جامعه، آموزش عمومی و تخصصی در حوزه بازارهای مالی بیش از پیش اهمیت یافته است. در این راستا، انتشارات بورس با هدف گسترش فرهنگ سرمایه‌گذاری در داریی‌های مالی، توسط شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس تاسیس شد. این انتشارات

در شهریور ۱۳۹۰ مجوز خود را از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دریافت کرد و با برداشتن نخستین گام‌های خود و انتشار کتاب‌های حوزه مالی با تأکید بر مباحث بازار سرمایه وارد عرصه تولید و نشر دانش و آگاهی شد.

انتشارات بورس «مرجعیت در انتشار کتاب‌های مالی در سطح کشور و منطقه» را چشم‌انداز خود قرار داده است؛ و براساس نشست‌های متعدد کارشناسی، انتشار کتاب با محوریت‌های حقوق در بازار سرمایه، فناوری اطلاعات در بازار سرمایه، مالی اسلامی و مالی عمومی را در اولویت نخست خود قرار داده است و چندین کتاب را نیز با محوریت‌های حسابداری و حسابرسی در بازار سرمایه، اقتصاد مالی و همچنین موضوعات بین‌رشته‌ای مرتبط با بازار سرمایه را به عنوان اولویت بعدی خود، روانه بازار کرده است. انتشارات بورس افزون بر چاپ و نشر کتاب‌هایی که از سوی سازمان بورس و اوراق بهادار، پژوهشگران، نگارندگان و برگردانندگان معرفی می‌شوند، اقدام به نشر بولتن‌ها، فصلنامه‌های سازمان بورس و نیز محصولات نرم‌افزاری همچون دی وی دی حاوی متن کتاب، کتاب گویا و فلش کارت نیز کرده است. از جمله دیگر اقدامات این انتشارات، می‌توان به مجموعه «کندو» اشاره کرد؛ مجموعه کندو با رویکرد آموزش، فرهنگ‌سازی و ارتقای سطح سواد و هوش مالی گروه کودک و نوجوان ایجاد شده است.

انتشارات بورس در مدت زمان فعالیت کوتاه خود، موفق به انتشار بیش از ۲۵۰ عنوان شده است. این آثار به زبان فارسی و انگلیسی در حوزه‌های مرجع، تخصصی - دانشگاهی، عمومی و کودک در زمینه دستاوردهای روز بازار سرمایه در ایران و جهان و همچنین آموزش‌های عمومی و تخصصی در حوزه بازار سرمایه مشتمل بر کتب دانشگاهی در حوزه بازار سرمایه، کتب آموزشی با هدف پاسخگویی به نیاز عموم جامعه و انتشار برخی از منابع آزمون‌های بازار سرمایه است.

انتظار می‌رود پس از مطالعه کتاب، والدین به درک مناسبی از پاسخ به پرسش‌های زیر دست یابند:

- چرا کودکان باید مدیریت پول را یاد بگیرند؟
- والدین چگونه می‌توانند به فرزندان‌شان کمک کنند تا مهارت‌های مالی را فراگیرند؟
- به هنگام برنامه‌ریزی مخارج، چه مباحثی باید مطرح شود؟
- آیا پول‌توجیبی می‌تواند به کودکان آموزش دهد تا یک مصرف‌کننده موثر و مسئولیت‌پذیر باشند؟

مقدمه

همه باهوش هستند، اما بی جا و بیهوده است که انتظار داشته باشیم کسی بتواند بدون هیچ آموزشی موفق شود.

آلبرت اینشتین

بسیاری از همه ما در زندگی، با چالش‌های مختلفی مواجه می‌شویم که تصمیم‌گیری در آن شرایط کاری سخت و البته مهم است. بسیاری از ما هنگام روبه‌رو شدن با این مشکلات، نحوه تصمیم‌گیری درست را نمی‌دانیم و گزینه‌های پیش‌روی خود را نمی‌شناسیم. «مسائل مالی» از مهم‌ترین مسائلی هستند که انسان‌ها با آن روبه‌رو می‌شوند. خانواد‌های زیادی به سبب فقدان دانش لازم در این زمینه، دچار بحران‌های عمیقی می‌شوند و گاهی میزان بحران به حدی می‌شود که خانواده در معرض فروپاشی قرار می‌گیرد. بر اساس سلسه مراتب نیازهای انسان (هرم مازلو)، پایه‌ای‌ترین نیاز، نیاز فیزیولوژیک است. نیاز فیزیولوژیک، شامل غذا، پناهگاه و... می‌شود. انسان برای به‌دست آوردن این نیازها لازم است وسیله‌ای برای مبادله داشته باشد و پول، رایج‌ترین وسایل مبادله است.

با توجه با مباحث مطرح شده، پرسش‌های زیر مد نظر قرار می‌گیرند:

- چرا ما با پول، اساسی ترین ابزاری که در زندگی از آن استفاده می کنیم، به اندازه کافی آشنا نیستیم؟
 - چرا در مدارس، برنامه آموزشی جهت آشنا کردن دانش آموزان با دانش مالی ارائه نمی شود؟
 - چگونه افراد آموزش ندیده در مواجهه با ابزارهای مالی موجود و پیچیدگی های آنها، تصمیم گیری می کنند؟
 - چگونه می توان از منابع محدود، استفاده بهتری داشت؟
 - چگونه می توان حجم انبوهی از انتخاب هایی که هر فرد در زندگی دارد را مدیریت کرد؟
 - تصمیم گیری های فردی که خواهان رفاه بیشتر و زندگی بهتر است، چگونه باید باشد؟
- واضح است نظاره گر بودن مشکلی را درمان نمی کند و لازم است به طور ریشه ای به مسائل بیان شده پرداخت و آموزش های مناسب برای داشتن انتخاب بهتر فراهم کرد.
- کشورهای بسیاری به ضرورت آموزش سواد مالی و اقتصادی پی برده و برنامه های متعددی برای آموزش از دوران کودکی تا بزرگسالی را تدوین کرده اند. بحران مالی سال ۲۰۰۸ برای بسیاری از کشورها، درس بزرگی به همراه داشت. در این بحران، افراد زیادی با درآمد متوسط و کم به شدت آسیب دیدند. به منظور عدم تکرار این مشکل، بسیاری از کشورها برنامه آموزش سواد مالی برای عموم مردم را در دستور کار خود قرار دادند. متأسفانه در کشور ما به دلیل عدم آشنایی با مبحث مالی، آموزش سواد مالی فراگیر نشده است. همچنین، در مدارس نیز ضرورتی برای اجرای این آموزش ها احساس نمی شود و مطالبی که در حال حاضر در برنامه درسی دانش آموزان گنجانده شده است با زندگی روزانه آنها پیوند چندانی ندارد.
- گاهی مشاهده می کنیم والدین، یادگیری فرزند را در رفتن به مدرسه

و گرفتن نمره خوب خلاصه می‌کنند و هر روز به منظور اینکه احساس مسئولیت خود را نشان دهند از مدرسه پیگیر درس و وضعیت تحصیلی فرزند خود هستند. در حالی که باید توجه داشت آموزش مهارت‌های زندگی و آماده کردن فرزند برای زندگی در دنیای پرتلاطم امروز بسیار مهم‌تر از یادگیری دروسی است که بیشتر جنبه شفاهی دارد. دانش‌آموزان به هنگام فارغ‌التحصیلی، درک چندانی از مدیریت مصرف، بودجه‌بندی، مدیریت پول، سرمایه‌گذاری، پس‌انداز، منابع و محدودیت‌ها در منابع، نحوه تصمیم‌گیری درست و عقلانی و ... ندارند.

به همین منظور عدم برنامه آموزشی مناسب در مدارس، مسئولیت خانواده‌ها را سنگین‌تر می‌کند. چون خود باید این بار را بر دوش بکشند و مسئولیت آموزش سواد مالی به فرزندشان را عهده‌دار شوند. آموزش سواد مالی به کودکان و نوجوانان در بیشتر مواقع بر عهده والدین است، در حالی که مطالعات نشان می‌دهد بسیاری از والدین خود نیز در این زمینه مهارت لازم را ندارند. در پژوهش‌های «موسچیس»^۱ (۱۹۸۵) و «لیونز»^۲ و «هانت»^۳ (۲۰۰۳)، مشخص شد بسیاری از جوانان تمایل به کسب دانش مالی دارند و مایلند مصرف‌کننده‌ای مسئول باشند، اما مسائل مالی در منزل آن‌ها هرگز مورد بحث قرار نگرفته است.

پرسشی که اینجا مطرح می‌شود، این است: «اگر نیازهای مادی از پایه‌ترین نیازها است، چرا بسیاری از ما از دانش ناچیزی در این زمینه برخورداریم؟ چرا در بسیاری از مدارس ما برای آموزش این دانش، تدبیری اندیشیده نشده است؟»

من، فارغ‌التحصیل رشته مهندسی صنایع در مقطع کارشناسی از دانشگاه علم و صنعت هستم و در مقطع کارشناسی ارشد، مدیریت اجرایی خوانده‌ام.

1. Moschis

2. Lyons

3. Hunt

در سال ۱۳۹۳ با توجه به خلاء موجود در زمینه آموزش سواد مالی در کشور، تصمیم گرفتم فعالیت‌های قبلی خود را کنار بگذارم و راه آموزش سواد مالی به کودکان را در پیش گیرم. از همان سال در «مجتمع آموزشی راه رشد تهران»، آموزش سواد مالی به کودکان کلاس چهارم تا ششم دبستان را شروع کردم و تا کنون در مدارس و موسسه‌های مختلفی به آموزش این مفاهیم پرداخته‌ام. همزمان با آموزش سواد مالی در مدارس، به عضویت «گروه تفکر سیستمی آسمان» در دانشگاه صنعتی شریف درآمده و مشغول یادگیری و فعالیت در زمینه تفکر سیستمی شدم تا بتوانم با تلفیق «آموزش تفکر سیستمی» و «آموزش سواد مالی»، در تصمیم‌گیری بهتر به دانش‌آموزان، این آینده‌سازان ایران عزیز، مؤثر باشم.

با توجه به جملات متعددی که با والدین داشتم متوجه شدم بسیاری از آن‌ها، دانش کافی در این زمینه را ندارند و لازم است کتابی به عنوان راهنما در کنار آن‌ها باشد. به همین دلیل تصمیم گرفتم کتابی با این موضوع بنویسم. این کتاب جهت کمک به والدینی است که می‌خواهند به فرزندان‌شان، «سواد مالی» را آموزش دهند اما نمی‌دانند از کجا و چگونه باید شروع کنند. در این کتاب، افزون بر بیان مفاهیم مرتبط، برخی از تجارب خود در آموزش به دانش‌آموزانم در مدرسه و ارتباط با والدین‌شان را بیان کردم تا با بیان نمونه‌های کاربردی، کار برای والدین ملموس‌تر باشد.

امید است با پرورش نسلی دانا، جهان بهتری بسازیم.

مریم معصومی

تابستان ۱۳۹۹